

KRIVIČNO IZVRŠNO PRAVO

VJEŽBE I

DR ANDREJA MIHAILOVIĆ

TEMATSKE CJELINE

Određivanje mjesta penologije u sistemu nauka

Faze u razvoju penologije

Predmet izučavanja penologije

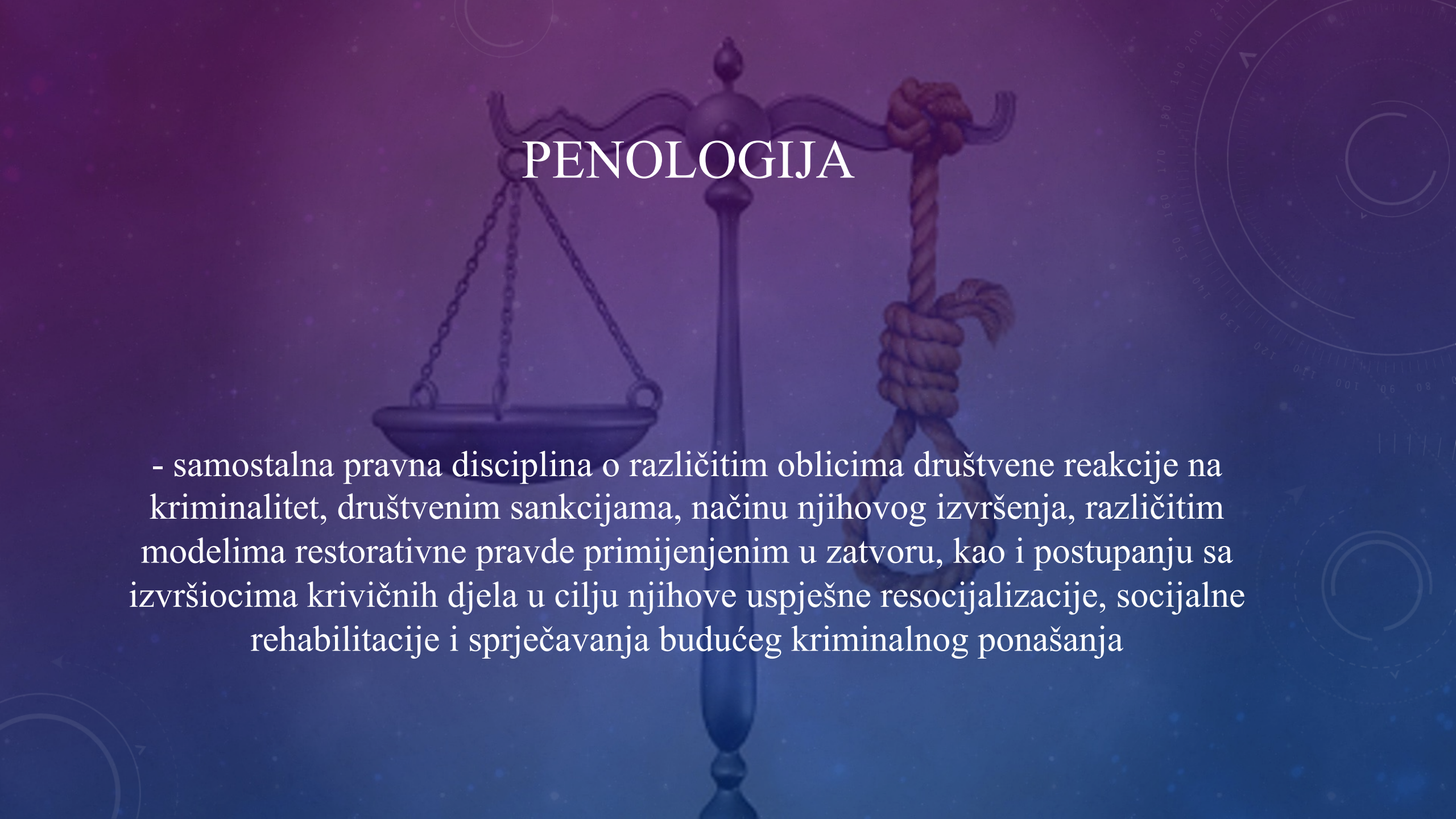
Metodološki pristupi

Međunarodne organizacije od značaja za razvoj
penologije

Najznačajniji dokumenti za uspostavljanje
međunarodnih standarda za postupanje sa
osuđenim licima

POJAM PENOLOGIJE

- Termin „penologija“: lat. riječi poena (kazna) + logos (nauka) = nauka o kažnjavanju
- Prvi put upotrijebio njemački teoretičar Franz Lieber 1945. god označavajući naučnu disciplinu koja se bavi proučavanjem kazni, njihovom primjenom i dejstvom
- Krajem XIX i početkom XX vijeka dolazi do promjene u shvatanju svrhe kažnjavanja
- Za razliku od ranijeg shvatanja da je retribucija svrha kažnjavanja prema novom shvatanju sve više se ističe potreba za ostvaranjem restorativne pravde
- Restorativna pravda ukazuje na značaj procesa reparacije i uspostavljanja boljih odnosa između prestupnika, žrtve i drugih strana uključenih u konflikt

PENOLOGIJA

- samostalna pravna disciplina o različitim oblicima društvene reakcije na kriminalitet, društvenim sankcijama, načinu njihovog izvršenja, različitim modelima restorativne pravde primijenjenim u zatvoru, kao i postupanju sa izvršiocima krivičnih djela u cilju njihove uspješne resocijalizacije, socijalne rehabilitacije i sprječavanja budućeg kriminalnog ponašanja

I FAZA RAZVOJA PENOLOGIJE

- Odvijala se paralelno sa pojavom kazne lišenja slobode u sistemu kažnjavanja krajem XVIII vijeka kada je njena česta primjena dovela do prenaseljenosti u zatvorima
- Značajnu ulogu u sagledavanju uslova života u zatvorima imalo je djelo Džona Haurda „Stanje zatvora u Engleskoj i Velsu“, kao i radovi Džeremi Bentama kojima su upućene oštre kritike na račun nepodnošljivosti uslova u zatvorima i pretjerano strogog zakonodavstva
- Penologija se tretirala kao nauka o zatvorima
- Preovlađujuće uvjerenje bilo je da je kazna zatvora dobra sankcija, ali da njeno izvršenje nije dobro

II FAZA RAZVOJA PENOLOGIJE

- II FAZA: Vezana za razvoj kriminologije; pod uticajem italijanskih pozitivista Ferija i Garofala koji su izučavali odnos između osuđenika/delikventa i zatvora/zatvorske sredine
- 2 shvatanja:
 - 1. Penologija nema svoj predmet izučavanja, budući da kriminologija i kriminalna politika proučavaju ista pitanja, te je suvišno da se druge nauke time bave;
 - 2. Kritika asimilacije penologije u kriminologiju budući da u potpunosti ispunjava uslove da se konstituiše kao samostalna nauka

III FAZA RAZVOJA PENOLOGIJE

- Dominacija stava da je osnovni cilj krivičnih sankcija socijalna adaptacija i resocijalizacija osuđenih lica
- Time je penologija dobila sopstveni predmet proučavanja bez zadiranja u druge nauke
- U fokus dolazi humanizacija odnosa u kaznenim ustanovama, poboljšanje uslova života osuđenika, otvaranje poluotvorenih i otvorenih ustanova sa novim oblicima tretmana i sl.

**Punishment is justice for
the unjust.**

Saint Augustine

SHVATANJA PREDMETA PENOLOGIJE

TRADICIONALNO (UŽE) SHVATANJE – Penologija je penitencijarna nauka čiji je predmet izučavanja izvršenje kazne lišenja slobode i mjesta izvršenja tih kazni

MODERNO (ŠIRE) SHVATANJE – Sa nastankom ideje resocijalizacije i socijalne adaptacije osuđenih lica predmet penologije je proširen i na izučavanje drugih krivičnih sankcija osim kazne lišenja slobode

- Pravna i sociološka disciplina
- Teorijsku osnovu penologije čine razna teorijska shvatanja o suštini i prirodi sredstava za suzbijanje kriminaliteta
- Empirijsku osnovu penologije čine izučavanja praktičnog izvršenja krivičnih sankcija prema individualnim karakteristikama osuđenih lica

METODI I METODOLOŠKI POSTUPCI U PENOLOGIJI

ISTRAŽIVAČKE FAZE: 1. određivanje predmeta i cilja istraživanja; 2. postavljanje polaznih hipoteza; 3. prikupljanje činjenica; 4. analiza prikupljenih činjenica; 5. interpretacija i naučno objašnjenje dobijenih rezultata

Za razliku od istraživanja u drugim naukama, penološko istraživanje ima određene specifičnosti u smislu organizacije istraživanja (sticanje povjerenja osuđenika), položaja istraživača, istraživačke etike, odnosa istraživača sa osobljem ustanove i osuđenicima

Posebni metodi: Metoda proučavanja ličnosti osuđenog delikventa (multidimenzionalan metod); Metoda proučavanja individualnog slučaja (case study, tipičan za anglosaksonske zemlje i sastoji se u proučavanju određene grupe osuđenika koji su tipični po određenim karakteristikama); Klinički metoda (ličnost delikventa se posmatra „bolesnim od kriminalne bolesti“ što zahtijeva podvrgavanje medicinskim metodama); Ostali metodi (posmatranje, eksperiment, anketa, mjerenje)

ZNAČAJ MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

- Međunarodne organizacije imaju najznačajniju ulogu u sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta, regulisanju položaja lica lišenih slobode, zaštiti ljudskih prava lica lišenih slobode i uslova života u ustanovama za smještaj lica lišenih slobode
- UN – najznačajnija međunarodna organizacija na planu suzbijanja kriminaliteta, prevencije i postupanja sa licima lišenim slobode
- Od donošenja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima 1948. godine, UN razvija plodnu aktivnost organizovanja povremenih kongresa (Ženeva 1955. god., London 1960. god., Štokholm 1965. god., Kjoto 1970. god., Milano 1985. god., Kairo 1995. god.), osnivanju istraživačkih centara u pojedinim zemljama, pružanju regionalne pomoći u cilju suzbijanja kriminaliteta i sl.
- Pored UN, značajna je aktivnost i Međunarodnog udruženja za krivično pravo, Međunarodnog udruženja za kriminologiju, Međunarodnog udruženja za društvenu odbranu, Međunarodnog udruženja sudija maloljetničkih sudova, Međunarodnog udruženja žena pravnica, Međunarodne unije za zaštitu djece i Međunarodnog udruženja za pomoć osuđenim licima

ZNAČAJNI MEĐUNARODNI DOKUMENTI

Standardna minimalna pravila o postupanju prema zatvorenicima

Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Evropska konvencija o ljudskim pravima

Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka

Evropska zatvorska pravila

Opšti izvještaji Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka

Kodeks ponašanja lica odgovornih za primjenu zakona, Principi medicinske etike, Skup minimalnih pravila o maloljetničkom pravosuđu, Skup pravila o zaštiti svih lica podvrgnutih bilo kom obliku pritvora ili zatvora

STANDARDNA MINIMALNA PRAVILA ZA POSTUPANJE PREMA ZATVORENICIMA

- Standardna minimalna pravila za postupanje prema zatvorenicima usvojio je Prvi kongres UN-a o sprečavanju kriminala i postupanju prema učiniocima krivičnih djela, Ženeva, 22. avgust – 3. septembar 1955. god.
- 1977. god su izmijenjena od strane Ekonomskog i socijalnog savjeta u rezoluciji 2076/LXII (pod nazivom „Lica uhapšena ili zatvorena bez optužbe“)
- 2015. god. Komisija za sprečavanje kriminala i krivično pravosuđe odobrila je Rezoluciju o standardnim minimalnim pravilima za postupanje prema zatvorenicima, preporučujući da budu poznata kao „Mandelin pravilnik“, za usvajanje od strane Generalne skupštine

KONVENCIJA PROTIV TORTURE I DRUGIH SUROVIH, NELJUDSKIH ILI PONIŽAVAJUĆIH KAZNI ILI POSTUPAKA

- U smislu ove konvencije, izraz „tortura“ označava svaki akt kojim se jednom licu namjerno nanose bol ili teške fizičke ili mentalne patnje u cilju dobijanja od njega ili nekog trećeg lica obaveštenja ili priznanja ili njegovog kažnjavanja za djelo koje je to ili neko treće lice izvršilo ili za čije izvršenje je osumnjičeno, zastrašivanja tog lica ili vršenja pritiska na njega ili zastrašivanja ili vršenja pritiska na neko treće lice ili iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kom obliku diskriminacije ako taj bol ili te patnje nanosi službeno lice ili bilo koje drugo lice koje djeluje u službenom svojstvu ili na njegov podsticaj ili sa njegovim izričitim ili prećutnim pristankom
- Svaka država članica preduzima zakonske, administrativne, sudske ili druge efikasne mjere kako bi sprečila izvršenje akata torture na teritoriji pod svojom jurisdikcijom
- Kao opravdanje za torturu ne može se navoditi nikakva izuzetna okolnost bilo da se radi o ratnom stanju ili opasnosti od rata, unutrašnjoj političkoj nestabilnosti ili bilo kom drugom vanrednom stanju
- Nijedna država članica neće protjerati, istjerati niti izručiti jedno lice drugoj državi ako postoje ozbiljni razlozi za sumnju da može biti podvrgnuto torturi

EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

- Zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja je jednostavno i direktno navedena u članu 3 Konvencije: “Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.”
- Ovo pravo predstavlja apsolutno pravo i isključivo se odnosi na fizička, a ne i na pravna lica
- Član 3 Konvencije ne dozvoljava izuzetke i odstupanja koja su moguća i predviđena samom Konvencijom, shodno članu 15 stav 2 Konvencije
- Ovo je jedna od *ius cogens* normi u precedentnom međunarodnom pravu, koja je u međunarodnoj zajednici prihvaćena kao norma od koje nije dozvoljeno odstupanje ni u vanrednim situacijama u kojima postoji prijetnja po život, suzbijanje terorizma ili organizovanog kriminala, niti se izuzetak može napraviti u svrhu spašavanja života pojedinaca, niti ponašanje žrtve ili priroda prestupa može biti uzeta u obzir kao opravdanje za mučenje ili zlostavljanje, kao ni motiv odgovornih državnih službi

HVALA NA PAŽNJI!